

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра фінансів і кредиту

Т. І. Лункіна, А. В. Бурковська

ФІНАНСИ

Опорний конспект лекцій

для студентів денної форми навчання напряму підготовки

6.030509 «Облік і аудит»

Миколаїв

2014

УДК 336.11
ББК 65.26
Л 84

Автори:

- Т. І. Лункіна – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту, Миколаївський національний аграрний університет;
- А. В. Бурковська – канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри фінансів і кредиту, Миколаївський національний аграрний університет.

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету Миколаївського національного аграрного університету від 15.10.2014, протокол № 2.

Рецензенти:

Н. О. Корнева – канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фінансів національного аграрного університету ім. В. О. Сухомлинського.

М. В. Дубініна – д-р. екон. наук, доцент кафедри обліку і аудиту Миколаївського національного аграрного університету.

© Миколаївський національний аграрний університет, 2014

@ Лункіна Т. І., 2014

@ Бурковська А.В., 2014

Зміст

Вступ	4
I. Структурно-модульна схема дисципліни «Фінанси».....	5
II. МОДУЛЬ 1 ОСНОВИ ФІНАНСІВ	
1. Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів.....	6
2. Фінансова система.....	8
3. Фінансовий механізм і його роль у реалізації фінансової політики.....	11
4. Державні фінанси.....	13
5. Податки і податкова система	15
6. Бюджет і бюджетна система.....	19
7. Доходи і видатки державного бюджету.....	24
8. Місцеві фінанси.....	25
III. МОДУЛЬ 2 ПОГЛИБЛЕНІ АСПЕКТИ ФІНАНСІВ	
9. Державні фонди цільового призначення	26
10. Державний кредит і державний борг	28
11. Фінанси суб'єктів господарювання.....	30
12. Страхування і страховий ринок.....	32
13. Фінансовий ринок.....	36
14. Міжнародні фінанси.....	38
Список використаних джерел.....	40

ВСТУП

Фінанси відіграють важливу роль у суспільстві, адже формують його життєздатність та потенціал, забезпечуючи при цьому реалізацію поставлених завдань і цілей. Вони являють собою досить складне багатопланове суспільне явище, яке характеризується різними сутнісними ознаками та формами прояву та розглядаються на різних рівнях узагальнення і деталізації.

Зміни в економічній системі України, зростання ролі і ускладнення функцій фінансів ставлять нові вимоги до підготовки високопрофесійних фахівців, які матимуть масштабний світогляд, здатність об'єктивно оцінювати економічні процеси, і застосовувати творчий підхід до вирішення актуальних проблем розбудови фінансової системи і забезпечення фінансової стабільності держави.

Метою дисципліни є вивчення сукупності фінансових відносин, як специфічної форми суспільних відносин; розуміння суті і тенденцій розвитку фінансових відносин та їх особливостей в сфері державних фінансів, міжнародних фінансів і фінансів господарських одиниць. Предметом вивчення дисципліни є методика і процеси здійснення основних операцій, що виникають під час здійснення фінансової діяльності.

В процесі вивчення дисципліни вирішуються такі завдання: вивчення процесу формування цілісної системи знань про сутність і форми прояву фінансів, дослідження оптимізації фінансових відносин в суспільстві, механізм функціонування і впливу фінансів, склад і структуру фінансової системи, сукупність фінансових органів та інститутів, засади формування і функціонування окремих сфер і ланок фінансової системи; правильне розуміння закономірностей у сфері фінансових відносин держави, господарства й населення; з'ясування ролі фінансів в економічній перебудові суспільства на шляху ринкових відносин; визначення сукупності заходів, що забезпечують використання фінансів, як одного з дійових важелів економічної політики держави.

Для студентів економічних спеціальностей цей курс є фаховим, що вимагає поряд із вивченням теорії фінансів ретельно опрацювати нормативно-правову базу регулювання організації фінансових відносин у сучасних умовах.

Структурно-модульна схема дисципліни «Фінанси»
 для студентів 3-го курсу обліково-фінансового факультету за
 напрямом підготовки 6.030509 «Облік і аудит»

Фінанси	Модуль 1. Основи фінансів	Змістовий модуль 1 Предмет фінансової науки як пізнання сутності фінансів
		Змістовий модуль 2 Фінансова система
		Змістовий модуль 3 Фінансовий механізм і його роль у реалізації фінансової політики
		Змістовий модуль 4 Державні фінанси
		Змістовий модуль 5 Податки і податкова система
		Змістовий модуль 6 Бюджет і бюджетна система
		Змістовий модуль 7 Доходи і видатки державного бюджету
		Змістовий модуль 8 Місцеві фінанси
	Модуль 2. Поглиблені аспекти фінансів	Змістовий модуль 9 Державні фонди цільового призначення
		Змістовий модуль 10 Державний кредит і державний борг
		Змістовий модуль 11 Фінанси суб'єктів господарювання
		Змістовий модуль 12 Страховання і страховий ринок
		Змістовий модуль 13 Фінансовий ринок
		Змістовий модуль 14 Міжнародні фінанси

МОДУЛЬ 1 ОСНОВИ ФІНАНСІВ

ТЕМА 1 ПРЕДМЕТ ФІНАНСОВОЇ НАУКИ ЯК ПІЗНАННЯ

СУТНОСТІ ФІНАНСІВ

1. Об'єктивна необхідність і суть фінансів.
2. Функції фінансів.
3. Взаємозв'язок і відмінності фінансів з іншими економічними категоріями.
4. Сутність та структура фінансової науки.

Базові поняття: фінанси, фінансові відносини, функції фінансів, фонди грошових коштів, об'єкти фінансових відносин, суб'єкти фінансових відносин, первинний розподіл, перерозподіл, вторинний розподіл, первинні доходи, вторинні доходи, централізовані фінансові ресурси, децентралізовані фінансові ресурси.

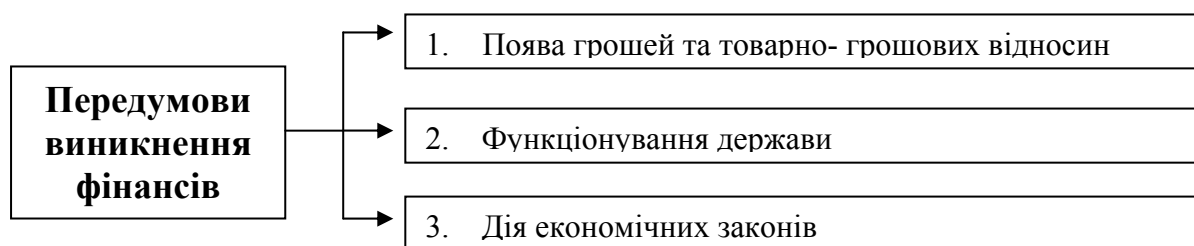

Рисунок 1. Передумови виникнення фінансів

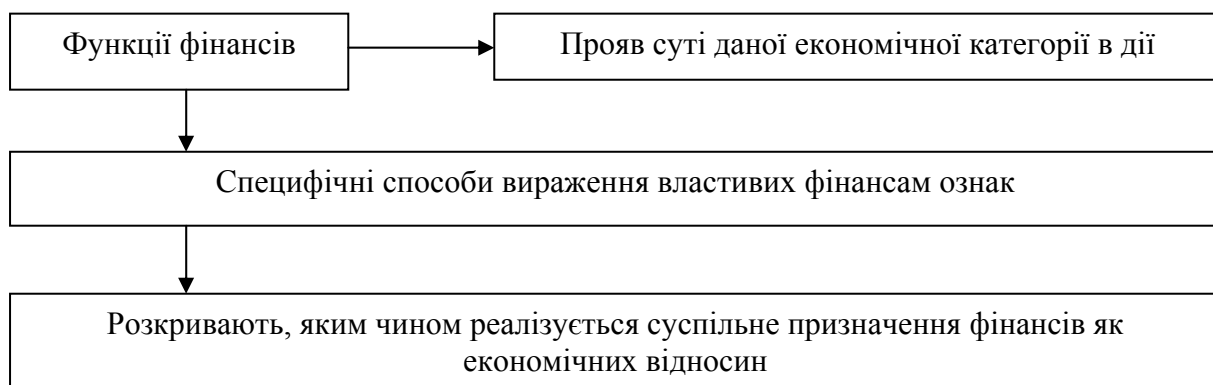

Рисунок 2. Характеристика функцій фінансів

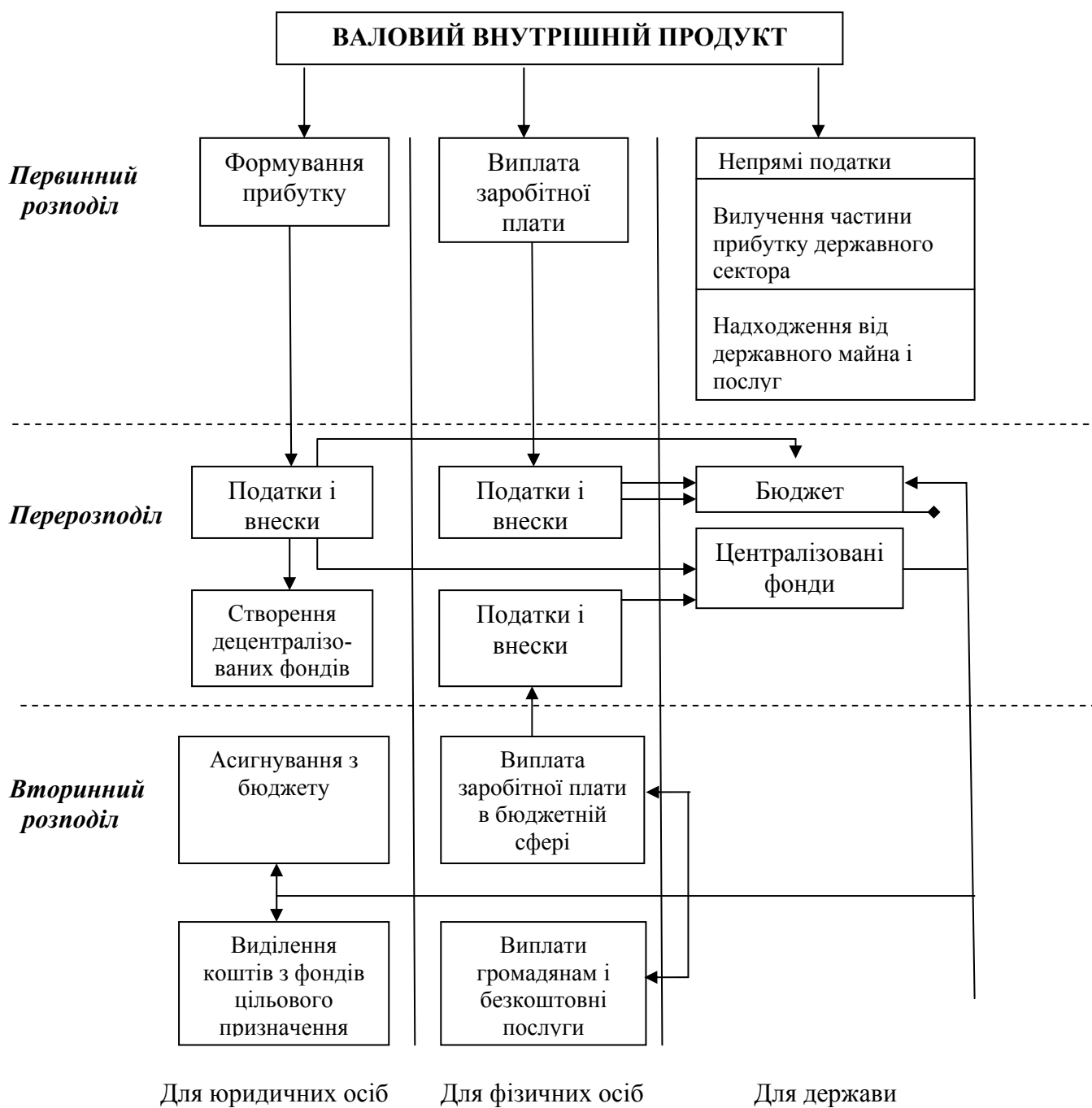

Рисунок 3. Механізм реалізації розподільчої функції фінансів

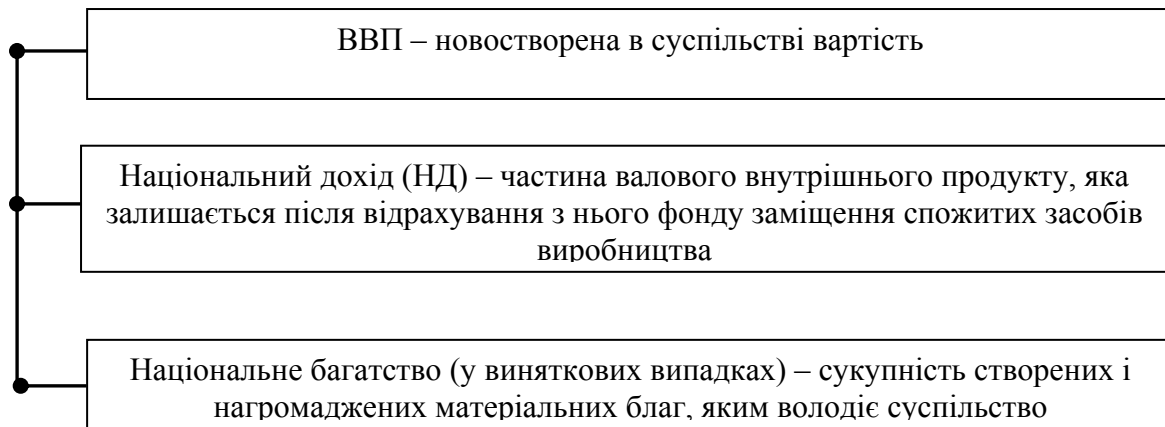

Рисунок 4. Об'єкти розподільчих відносин

Держава	— за правом керуючої структури суспільства; — як власник-підприємець.
Юридичні особи	— за правом виробників ВВП.
Домогосподарства	— за правом працівників підприємств, організацій, установ; — за правом соціального захисту.

Рисунок 5. Суб'єкти розподільчих відносин

ТЕМА 2 ФІНАНСОВА СИСТЕМА

1. Поняття фінансової системи.
2. Характеристика сфер і ланок фінансової системи.
3. Фінансова політика, її зміст і завдання.

Базові поняття: фінансова система, сфери фінансових відносин, ланки фінансових відносин, державні фінанси, фінанси підприємств, страхування, фінанси домогосподарств, міжнародні фінанси, фінансовий ринок, бюджет держави, цільові державні фонди, державний кредит, принципи побудови фінансової системи.

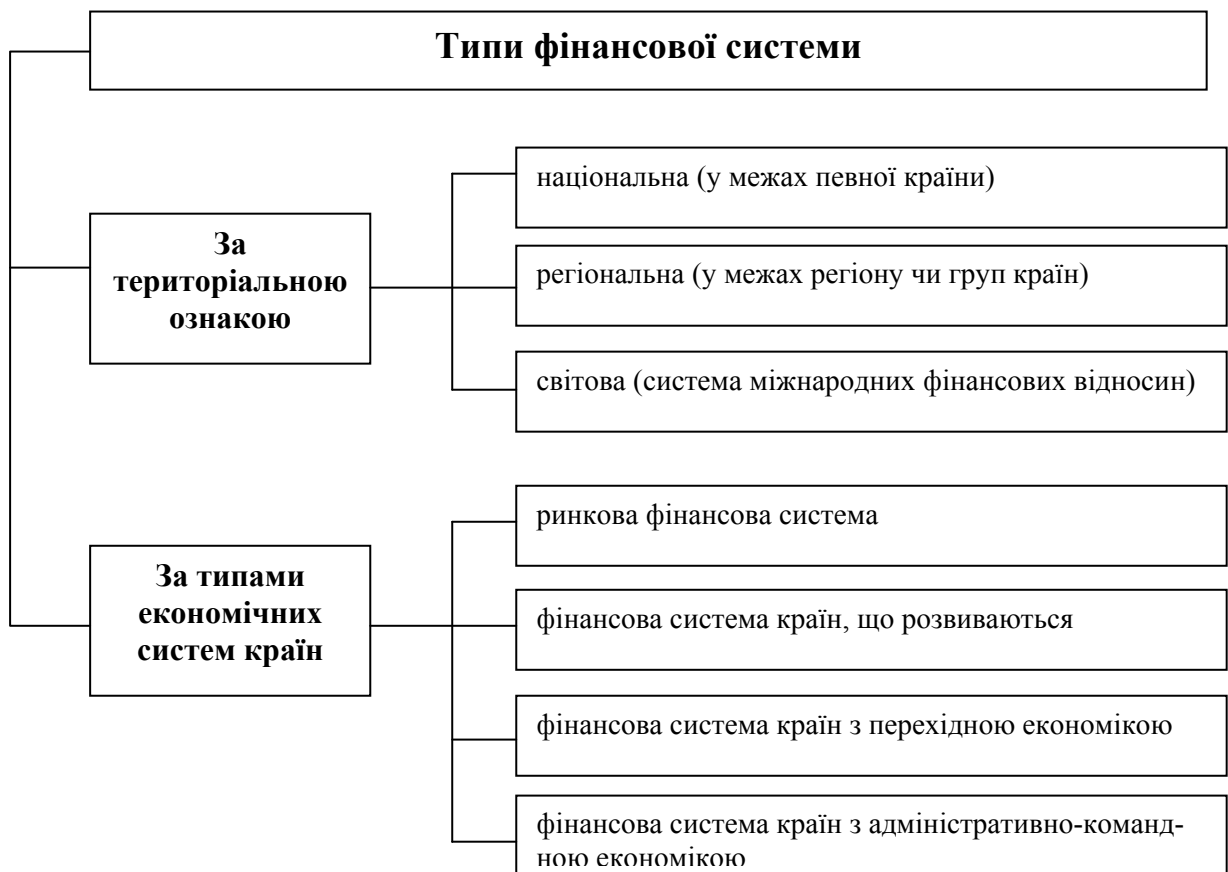

Рисунок 6. Типи фінансових систем

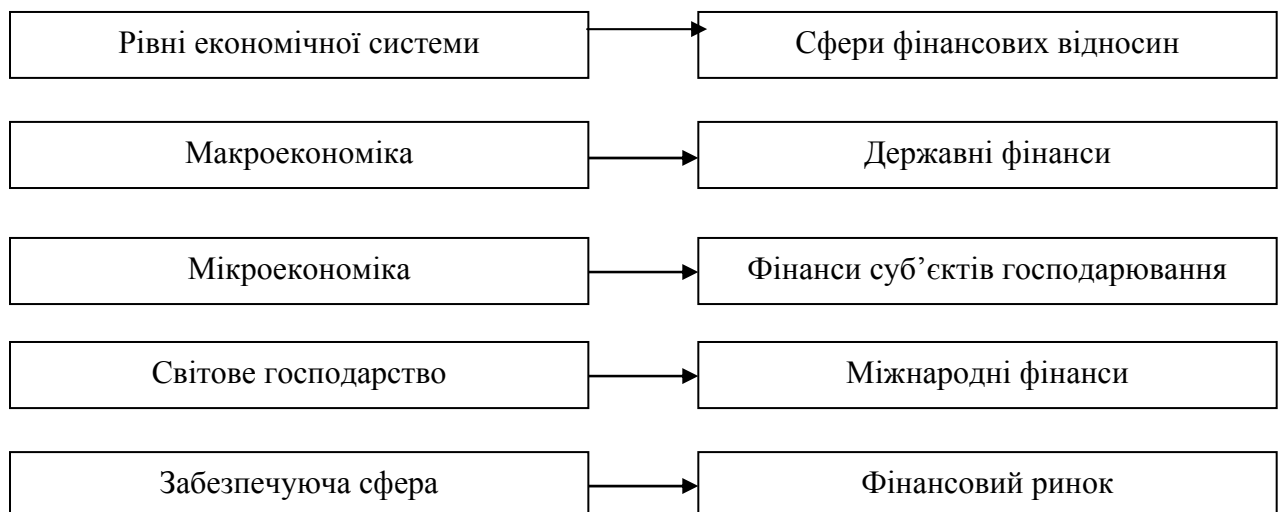

Рисунок 7. Сфери фінансових відносин

Рисунок 8. Структура фінансової системи України

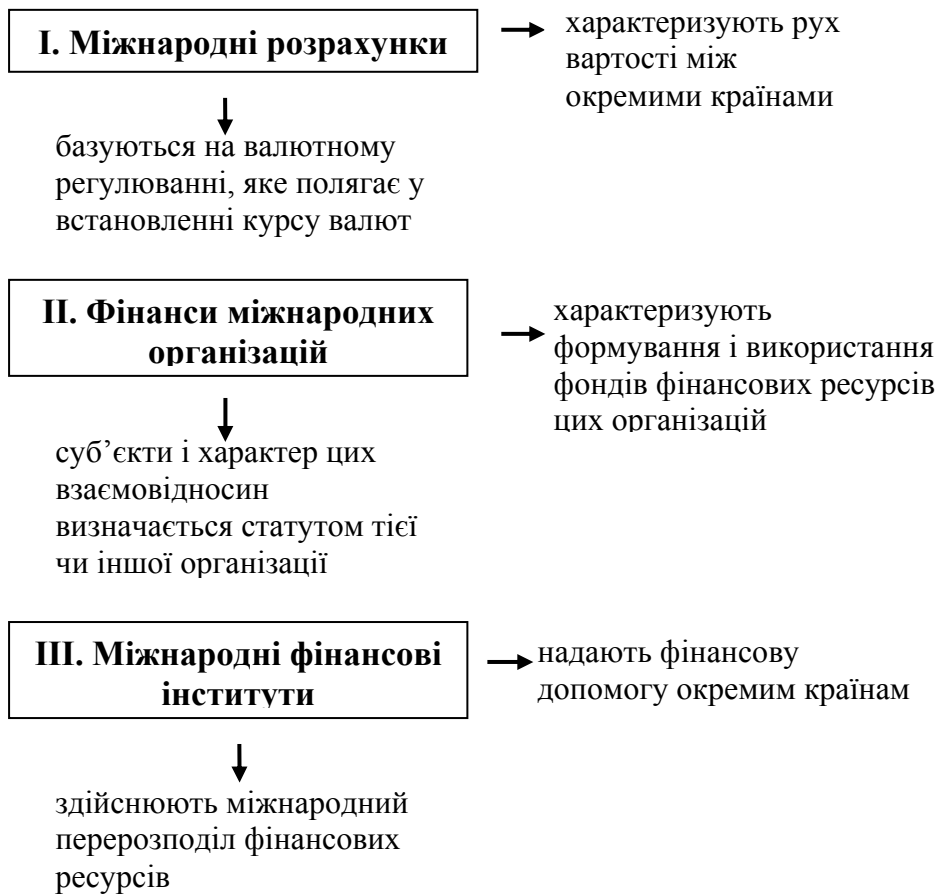

Рисунок 9. Структура міжнародних фінансів

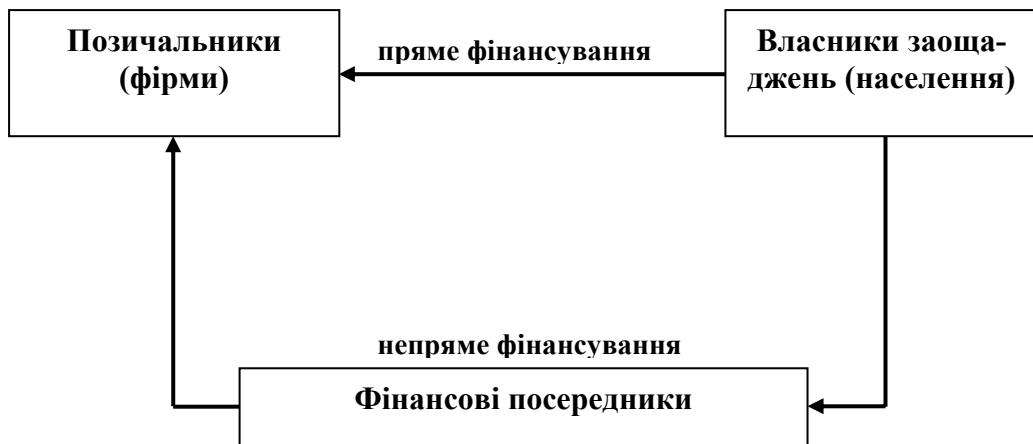

Рисунок 10. Види фінансування інвестицій

ТЕМА 3 ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ І ЙОГО РОЛЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

1. Фінансовий механізм і його складові елементи.
2. Фінансове планування: суть, принципи, методи, завдання.

Базові поняття: фінансова політика, фінансова стратегія, фінансова тактика, фінансовий механізм, фінансові методи, фінансове планування, фінансові важелі, фінансові стимули, фінансові санкції, фінансове регулювання, фінансовий контроль, управління фінансами.

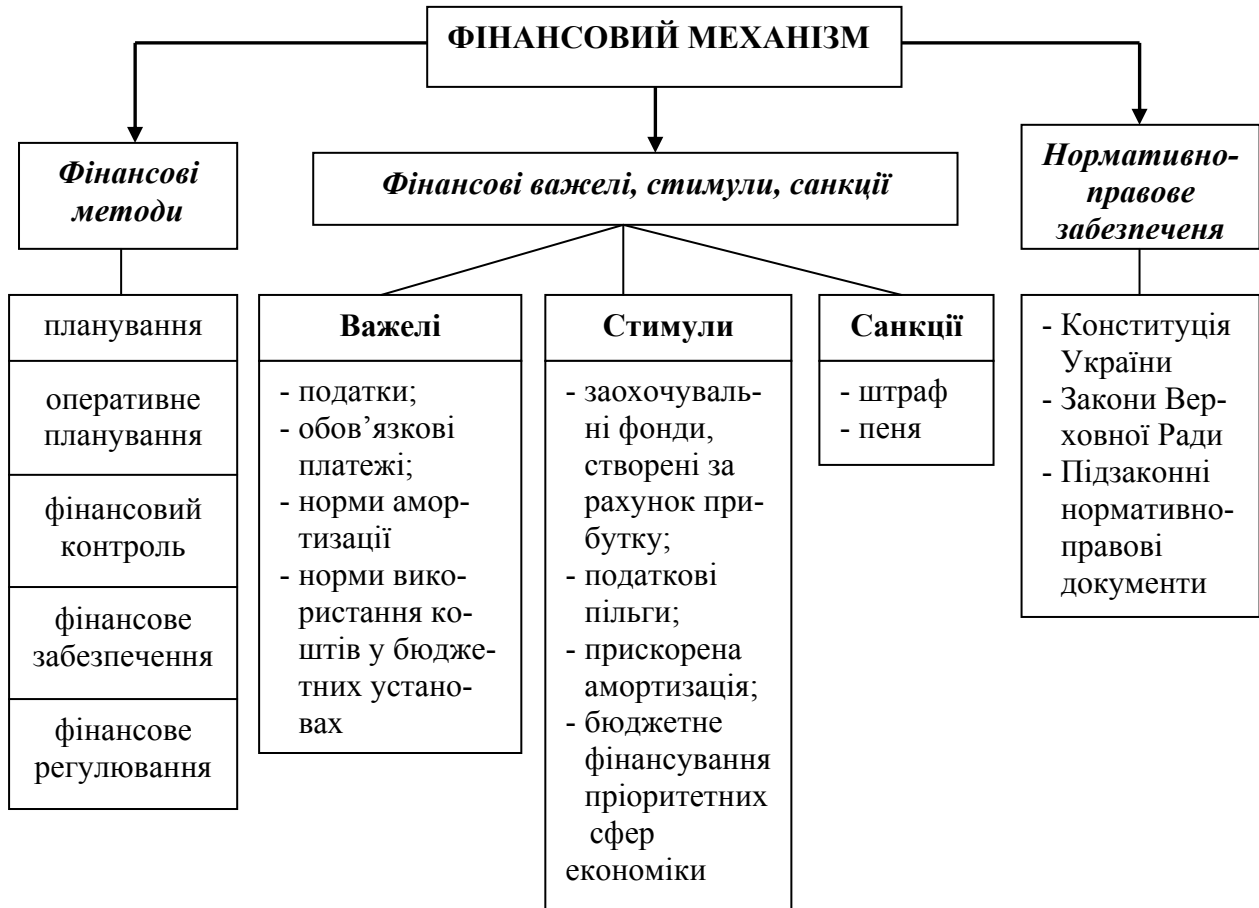

Рисунок 11. Структура фінансового механізму

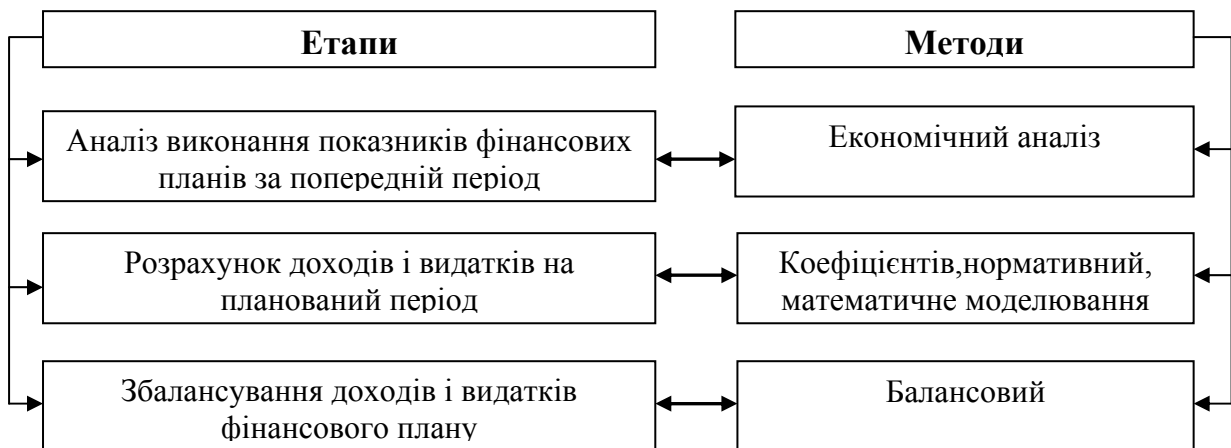

Рисунок 12. Етапи й методи фінансового планування

Таблиця 1 Види фінансового планування та оформлення його результатів

Вид фінансового планування	Форми представлення результатів планування	Період планування
1. Прогнозування фінансової діяльності	Загальна фінансова стратегія і фінансова політика	3—5 років
2. Поточне фінансове планування	Фінансові плани з окремих аспектів фінансової діяльності	1 рік
3. Оперативне планування фінансової діяльності	Бюджети	місяць, квартал

ТЕМА 4 ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ

1. Система державних фінансів, функції державних фінансів.
2. Державні доходи, методи та джерела формування.
3. Державні видатки, основні напрями використання.

Базові поняття: державні фінанси, місцеві фінанси, сфери і ланки державних фінансів, бюджетний дефіцит, комунальний кредит, фінанси комунальних підприємств, цільові фонди місцевого самоврядування, державний кредит.

Таблиця 2 Система державних фінансів

Рівні	Ланки				
	Загальнодержавні фінанси	Державний бюджет	Цільові державні фонди	Державний кредит	Фінанси підприємств державного сектора
Місцеві фінанси	Місцеві бюджети	Цільові фонди місцевого самоврядування	Комунальний (муніципальний) кредит	Фінанси комунальних (муніципальних) підприємств	

Рисунок 13. Функції державних фінансів

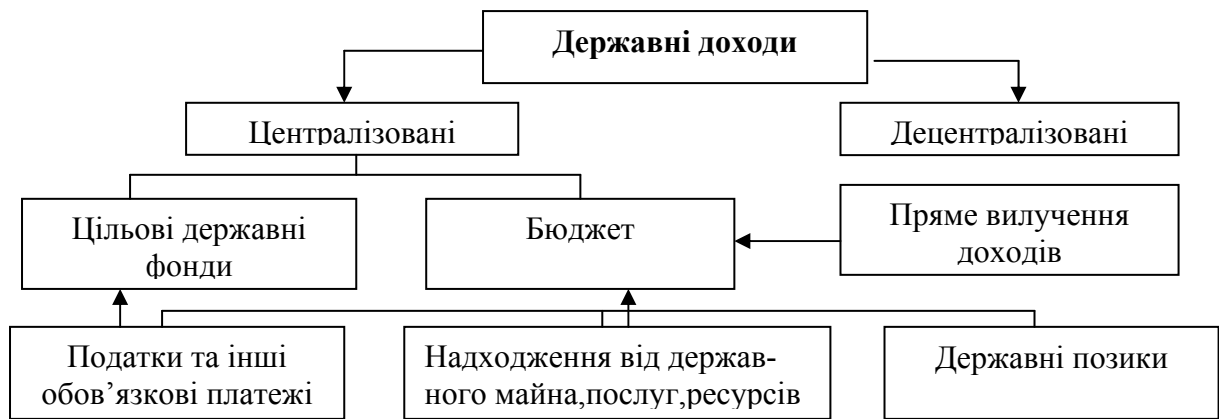

Рисунок 14. Система державних доходів

Таблиця 3 Методи і джерела формування державних доходів

Методи	Види державних доходів	Джерела
1. Продуктивна діяльність:		
1.1. Підприємницька діяльність	частина прибутку державних підприємств	ВВП
1.2. Державні послуги	державне мито	ВВП
	компенсаційні доходи (відрахування на геологорозвідувальні, дорожні роботи тощо)	
2. Державне майно та ресурси:		
2.1. Від майна та	разові (приватизація)	національне багатство

Продовження Таблиці 3

	постійні (орендна плата, доходи від корпоративних прав)	ВВП
2.2. Від ресурсів та угідь	платежі за ресурси	національне
	концесії	ВВП
3. Податковий	податки	ВВП, зовнішні джерела
4. Позичковий	зовнішні позики	зовнішні
	внутрішні позики	ВВП, зовнішні
5. Емісійний	емісійний дохід	—

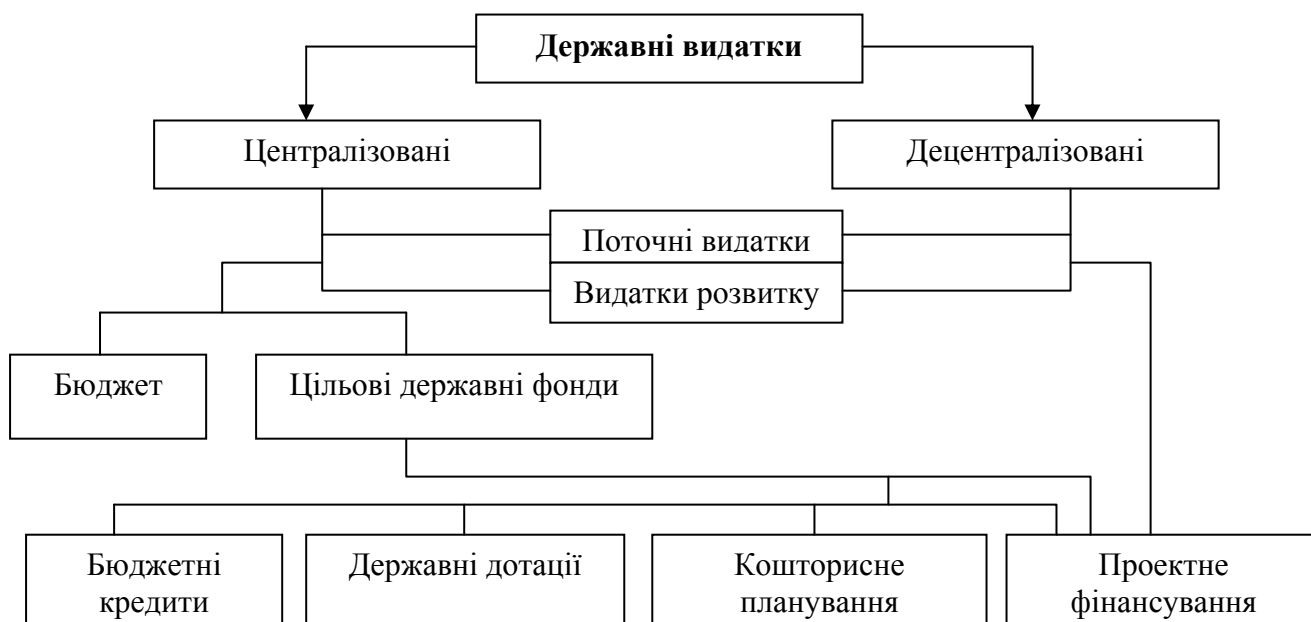

Рисунок 15. Система державних видатків

ТЕМА 5. ПОДАТКИ І ПОДАТКОВА СИСТЕМА

1. Суть і характерні ознаки податків.
2. Елементи системи оподаткування.
3. Податкова система і податкова політика України.
4. Види податків в Україні та порядок їх нарахування.

Базові поняття: податки, функції податків, елементи податку, об'єкт оподаткування, платники податків, джерела сплати податків, одиниця оподаткування, податкові ставки, податкові пільги, податкова система, податкова політика, непрямі податки, прямі податки, майнові та ресурсні платежі.

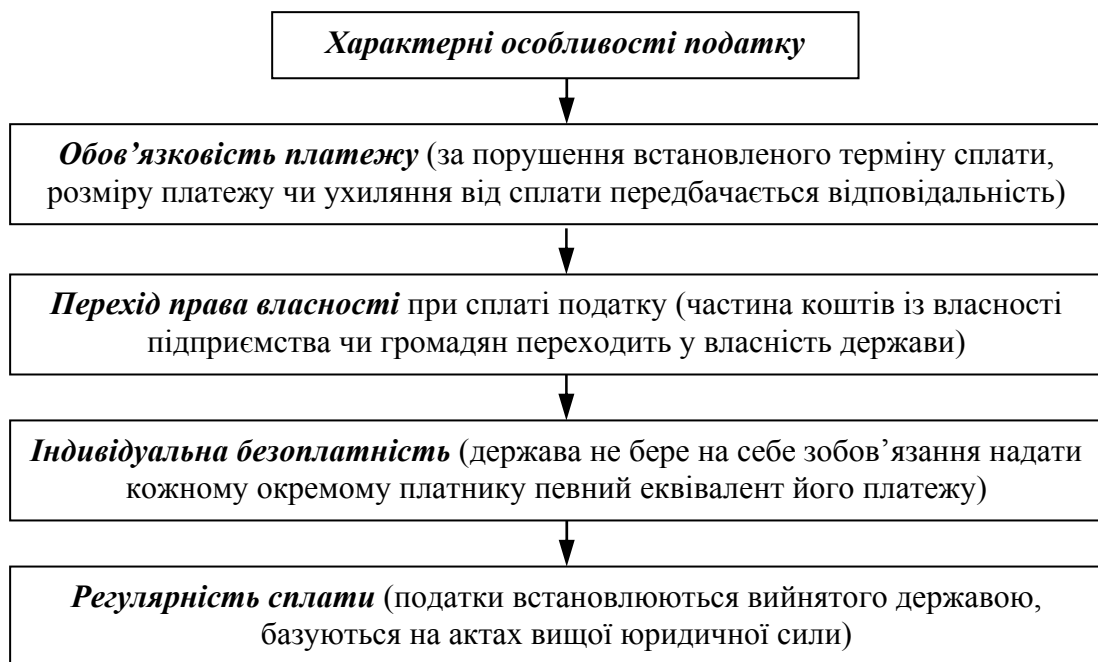

Рисунок 16. Характерні ознаки податків

Рисунок 17. Види податкових ставок

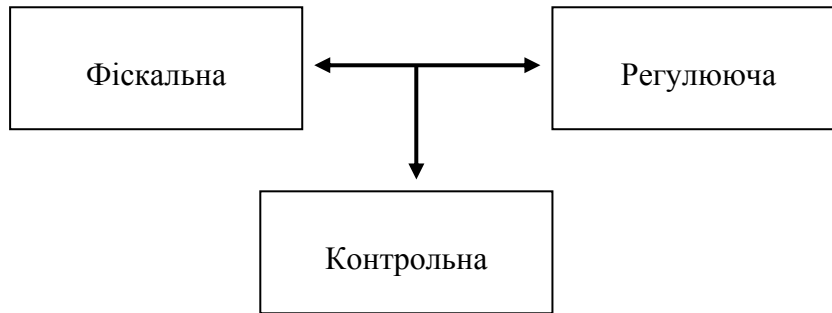

Рисунок 18. Функції податків

Рисунок 19. Елементи системи оподаткування

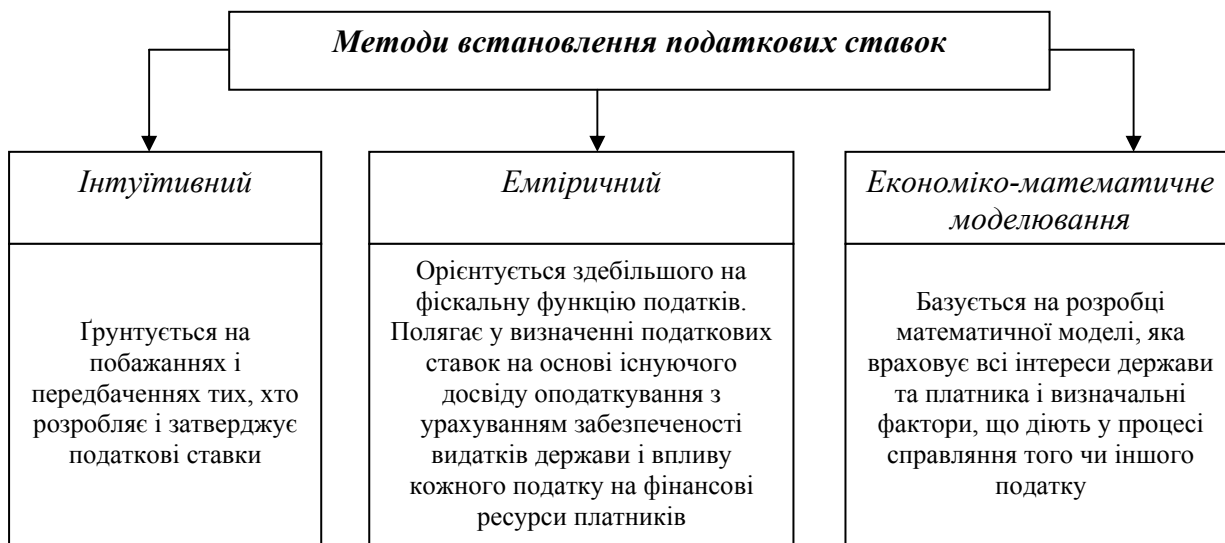

Рисунок 20. Методи встановлення податкових ставок

Рисунок 21. Наукові основи побудови податкової системи

ТЕМА 6 БЮДЖЕТ І БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

1. Соціально-економічна суть і функції бюджету держави.
2. Структура бюджетної системи і принципи бюджетного устрою.
3. Бюджетна класифікація.
4. Бюджетний процес.

Базові поняття: бюджетна система, бюджетний устрій, закріплені доходи, регульовані доходи, бюджетні резерви, дотації, субсидії, субвенції, бюджетна класифікація, бюджетне планування, бюджетне прогнозування, виконання бюджету.

Таблиця 4. Суть бюджету держави як соціально-економічної категорії

За економічним змістом	За матеріальним змістом	За формою прояву
система фінансових відносин між державою, з одного боку, та підприємствами й громадянами, з іншого, з приводу формування загальнодержавного фонду фінансових ресурсів і його використання на задоволення соціально-економічних потреб суспільства	Загальнодержавний фінансовий фонд	Основний фінансовий план держави

Таблиця 5 Механізм формування та використання бюджетного фонду

Джерела формування		Державний бюджет	Напрями використання	
1	податкові надходження		1	економічна діяльність держави
2	неподаткові надходження	2	соціальна сфера і соціальний захист населення	
3	доходи від операцій з капіталом	3	державне управління, правоохоронна діяльність	
4	бюджетні трансферти	4	національна оборона	
5	цільові бюджетні фонди	5	зовнішньоекономічна діяльність	
		6	обслуговування державного боргу	

Рисунок 22. Структура бюджетної системи України

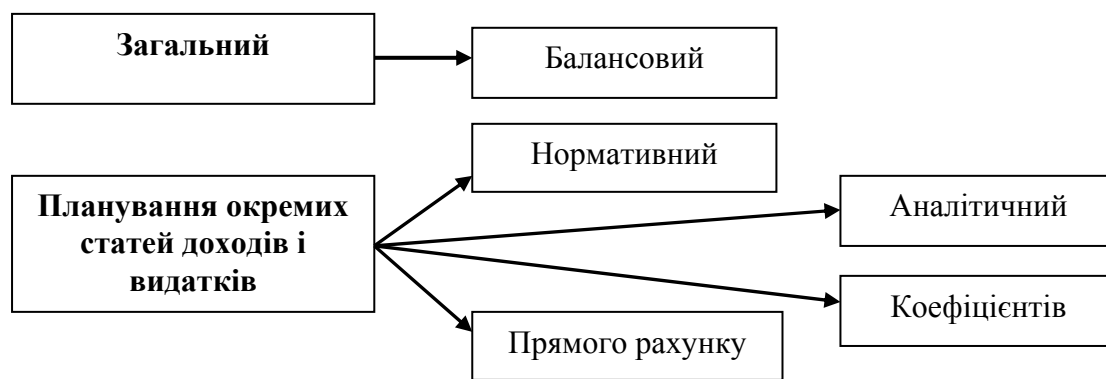

Рисунок 23. Методи бюджетного планування

Рисунок 24. Принципи бюджетного устрою

Таблиця 6 Кодування доходів бюджету

Порядковий номер цифр у кодї	Значення коду
перша	група бюджетних надходжень
друга	підгрупа бюджетної класифікації
третя і четверта	розділ
п'ята і шоста	параграф конкретного розділу
сьома і восьма	вид бюджету

Таблиця 7 Кодування видатків бюджету

№ розділу	Найменування розділу класифікації
Державні послуги	
1	Державне управління
2	Судова влада
3	Міжнародна діяльність
4	Фундаментальні дослідження
5	Національна оборона
6	Правоохоронна діяльність і забезпечення безпеки держави
Суспільні та соціальні послуги	
7	Освіта
8	Охорона здоров'я
9	Соціальний захист і соціальне забезпечення
10	Житлово-комунальне господарство
11	Культура та мистецтво
12	Засоби масової інформації
13	Фізична культура і спорт
Державні послуги, пов'язані з економічною діяльністю	
14	Промисловість та енергетика
15	Будівництво
16	Сільське господарство, рибальство і мисливство
17	Транспорт, шляхове господарство, зв'язок, телекомунікації й інформатика
18	Інші послуги, пов'язані з економічною діяльністю
19	Заходи, пов'язані з ліквідацією наслідків Чорнобильської катастрофи та соціальним захистом населення
20	Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека
21	Попередження та ліквідація надзвичайних ситуацій і наслідків стихійного лиха
22	Поповнення державних запасів і резервів

Таблиця 8 Послідовність бюджетного процесу в Україні

Найменування бюджетних процедур	Органи, що виконують відповідну бюджетну роботу	Граничні терміни виконання
1. Бюджетне планування:		
1.1. Складання проекту бюджету		
— розробка прогнозних макропоказників економічного та соціального розвитку	Мінфін, Мінстат, Мінекономіки	01.06
— затвердження бюджетної резолюції	Верховна Рада	15.06
— складання проектів Державного та зведеного бюджетів і подання на розгляд Кабінету Міністрів	Мінфін	15.08
— розгляд проекту Державного бюджету, прийняття відповідної постанови, подання до Верховної Ради	Кабінет Міністрів	15.09
1.2. Розгляд затвердження бюджету:		
— представлення Державного бюджету, його прийняття за основу або відхилення	Міністр фінансів	Протягом 5 днів з дня подання бюджету
— розгляд проекту бюджету в комісіях, фракціях Верховної Ради	Верховна Рада	01.10(06.101)
— розгляд пропозицій щодо проекту бюджету, прийняття відповідних висновків	Комітет ВР з питань бюджету	15.10(20.10)
— прийняття бюджету у першому читанні	Верховна Рада	20.10(25.10)
— доопрацювання проекту бюджету і його подання на повторне читання	Кабінет Міністрів	3.11(8.11)
— розгляд бюджету у другому читанні	Верховна Рада	20.11
— доопрацювання проекту бюджету і його подання на третє читання	Комітет ВР з питань бюджету	25.11
— розгляд бюджету у третьому читанні	Верховна Рада	1.12
— затвердження Закону «Про Державний бюджет» і прийняття відповідної постанови	Верховна Рада	30.12
— публікація Закону «Про Державний бюджет» в урядовій пресі	Газета «Урядовий кур'єр»	Протягом 7 днів з дня затвердження бюджету

2. Виконання бюджету:		
— прийняття бюджетного розпису	Мінфін	Протягом місяця з дня прийняття бюджету
— формування доходів бюджету і здійснення видатків	Податкова служба, Мінфін і його структури	Протягом року
3. Складання звіту про виконання бюджету та його затвердження:		
— складання звіту про виконання Державного бюджету та його подання до Верховної Ради	Мінфін	01.05
— розгляд поданого звіту Рахунковою палатою, розробка відповідних висновків	Рахункова палата Верховної Ради	Протягом 2 тижнів з дня подання звіту
— прийняття постанови щодо звіту про виконання бюджету	Верховна Рада	Протягом 2 тижнів з дня отримання висновків Рахункової палати

ТЕМА 7 ДОХОДИ І ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

1. Доходи державного бюджету.
2. Видатки державного бюджету.
3. Бюджетний дефіцит.

Базові поняття: доходи державного бюджету, видатки державного бюджету, надходження до бюджету, витрати бюджету, бюджетний дефіцит, бюджетний профіцит, бюджетний кодекс.

Таблиця 9 Розмежування видів видатків на здійснення повноважень

Види видатків на здійснення повноважень	Джерела здійснення видатків бюджетів
1 Видатки на забезпечення конституційного ладу держави, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші передбачені цим Кодексом видатки, які не можуть бути передані на виконання місцевому самоврядуванню	Кошти Державного бюджету України
2 Видатки, які визначаються функціями держави та можуть бути передані місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності	Кошти місцевих бюджетів, у тому числі трансферти з Державного бюджету України
3 Видатки місцевого самоврядування, які мають місцевий характер та визначені законами України	

ТЕМА 8 МІСЦЕВІ ФІНАНСИ

1. Суть та основи організації місцевих фінансів.
2. Інституційна структура місцевих фінансів.
3. Функції місцевих фінансів.

Базові поняття: місцеві фінанси, функції місцевих фінансів, теорії місцевого самоврядування, місцеві бюджети, цільові фонди місцевого самоврядування, комунальний кредит, фінанси комунальних підприємств, місцеві податки і збори.

Рисунок 25. Інституційна структура місцевих фінансів

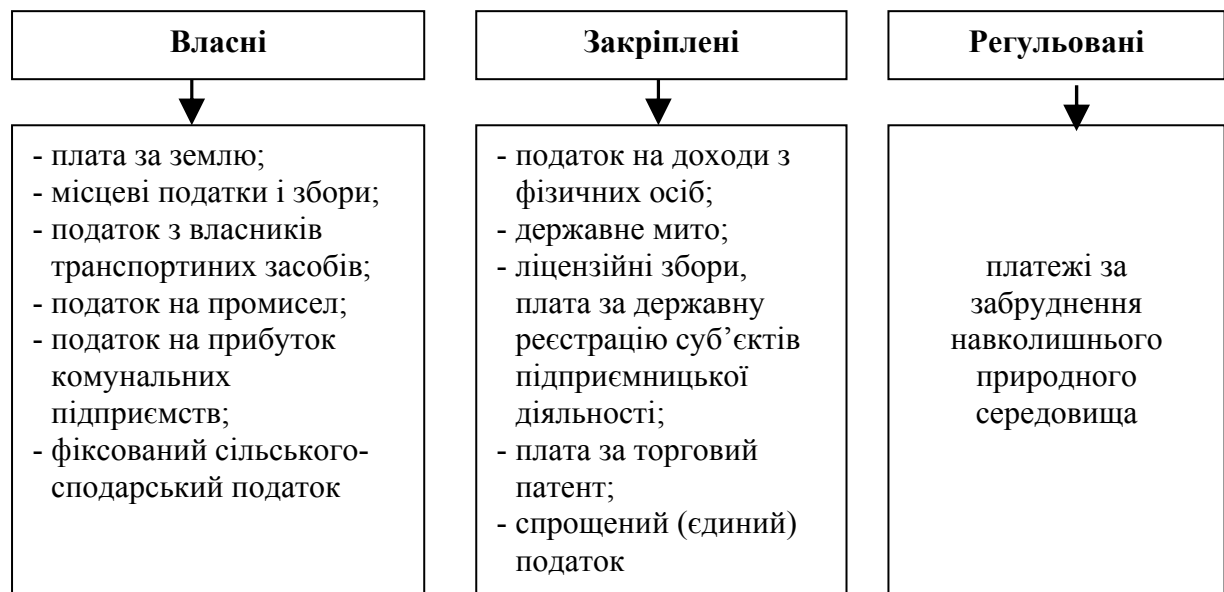

Рисунок 26. Склад доходів місцевих бюджетів

МОДУЛЬ 2 ПОГЛИБЛЕНІ АСПЕКТИ ФІНАНСІВ

ТЕМА 9 ДЕРЖАВНІ ФОНДИ ЦІЛЬОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

1. Соціально-економічна суть цільових державних фондів.
2. Пенсійний фонд України.
3. Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.
4. Фонд соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності.
5. Фонд загальнообов'язкового державного страхування на випадок безробіття.
6. Фонд загальнообов'язкового державного страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Базові поняття: цільові державні фонди, соціальне страхування, Пенсійний фонд, фонди соціального страхування.

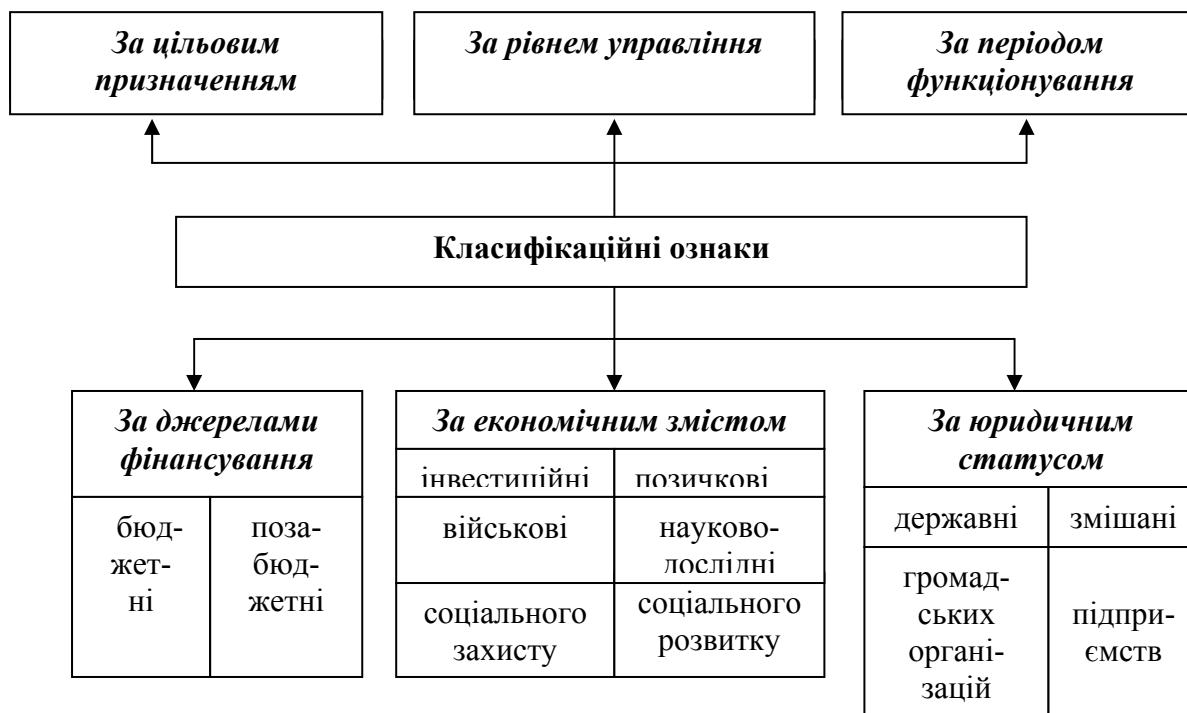

Рисунок 27. Класифікація цільових державних фондів

Рисунок 28. Види цільових державних фондів

Таблиця 10 Нарахування і розміри єдиного соціального внеску в Україні

Найменування	Значення
Фонд оплати праці найманих працівників, у т.ч. іноземців	Роботодавці нараховують і сплачують індивідуальний відсоток ЄСВ, який залежить від їхнього класу професійного ризику виробництва
	Наймани працівники сплачують 3,6% із суми заробітної плати
Винагороди фіз. особам за цивільно-правовими договорами, окрім цивільно-правового договору, укладеною з фіз. особою-підприємцем, якщо виконувати роботи (наданні послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у свідоцтві про держреєстрацію їх як підприємців	Підприємства нараховують і сплачують 34,7% на суму винагороди
	Наймани працівники сплачують 2,6% за рахунок отриманого доходу
Допомога з тимчасової непрацездатності (як перші п'ять днів за рахунок коштів підприємства, так і решта днів хвороби за рахунок Фонду Соцстрахування)	Підприємства нараховують і сплачують 33,2% на суму допомоги
	Наймани працівники сплачують 2% зі суми допомоги
Заробітна плата працівників-інвалідів	Роботодавці нараховують і сплачують 8,41% на фонд оплати праці, крім сум лікарняних
	Наймани працівники сплачують 3,6% зі суми зарплати

ТЕМА 10 ДЕРЖАВНИЙ КРЕДИТ І ДЕРЖАВНИЙ БОРГ

1. Суть, поняття та форми державного кредиту.
2. Суть і класифікація державних позик.
3. Державний борг і способи коригування позикової політики.

Базові поняття: державний кредит, державні позики, державний борг, позикова політика.

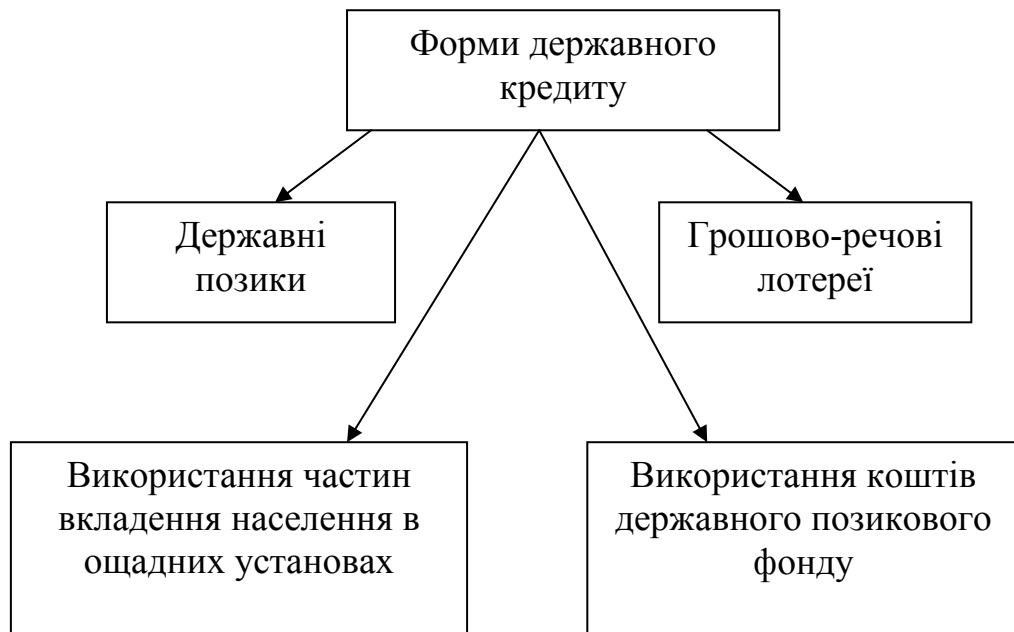

Рисунок 29. Форми державного кредиту

Класифікація державних позик:

1. За правовим оформленням:

- 1) На підставі угод.
- 2) Цінними паперами.

2. За місцем розміщення:

- 1) Внутрішні.
- 2) Зовнішні.

3. За правом емісії:

- 1) Державні.

2) Місцеві. 4. За характером використання цінних паперів:

- 1) Ринкові.
- 2) Не ринкові.

5. За забезпеченістю:

- 1) Заставні.
- 2) Беззаставні.

6. За терміном погашення:

- 1) Короткострокові.
- 2) Середньострокові.
- 3) Довгострокові.

7. За виплатою доходу:

- 1) Відсоткові.
- 2) Виграшні.
- 3) Дисконтні.

8. За характером погашення:

- 1) **Одноразова виплата.**
- 2) **Виплата частинами.**

9. За характером зобов'язань:

- 1) **З правом довготермінового погашення.**
- 2) **Без права довготермінового погашення.**

ТЕМА 11 ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1. Поняття фінансів підприємств. Організація фінансових відносин підприємств.

2. Методи організації фінансової діяльності підприємств.

3. Фінансові ресурси підприємств.

4. Фінанси неприбуткових організацій.

Базові поняття: фінанси підприємницьких структур, фінансові ресурси підприємств, фінансові відносини підприємств, комерційний розрахунок, неприбуткова діяльність, кошторисне фінансування, доходи підприємства, витрати підприємства, прибуток, збиток.

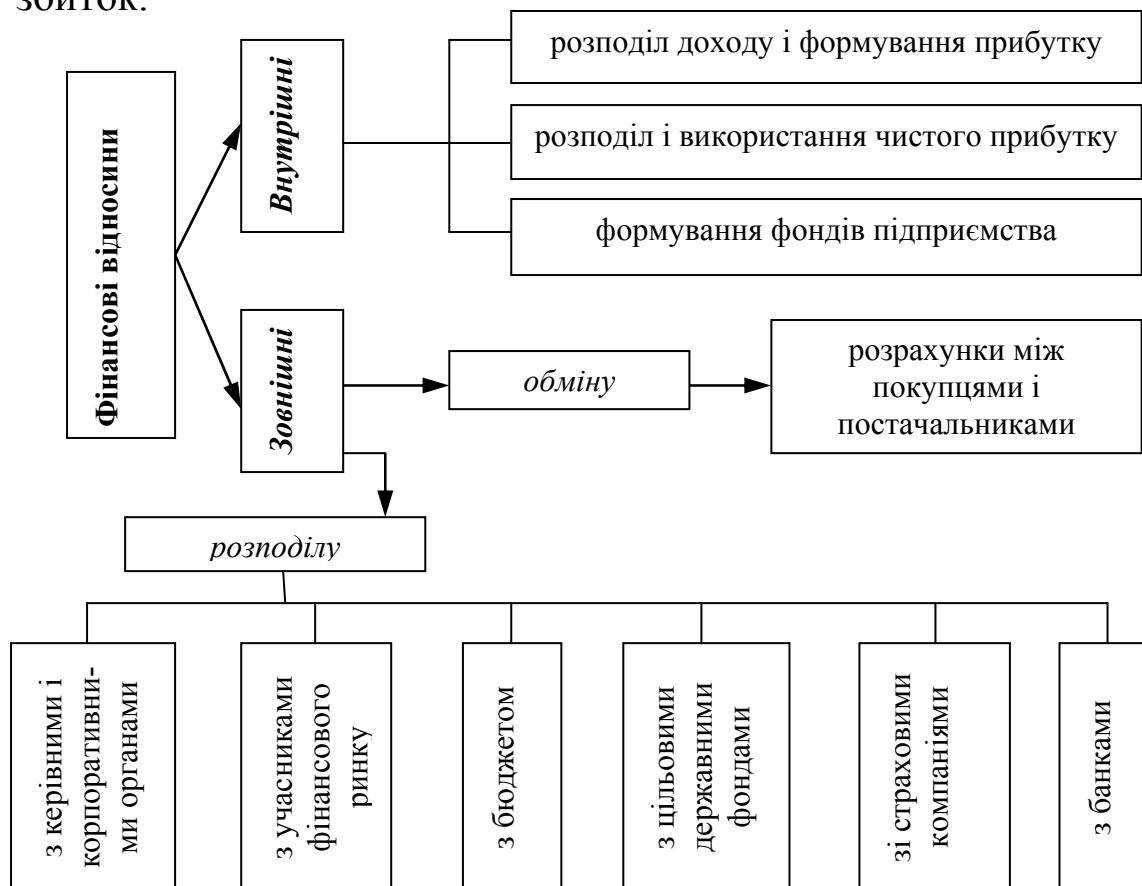

Рисунок 30. Фінансові відносини підприємств

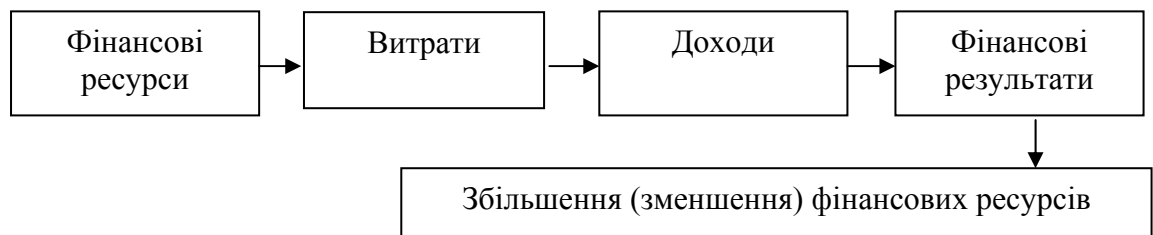

Рисунок 31. Механізм фінансової діяльності підприємства

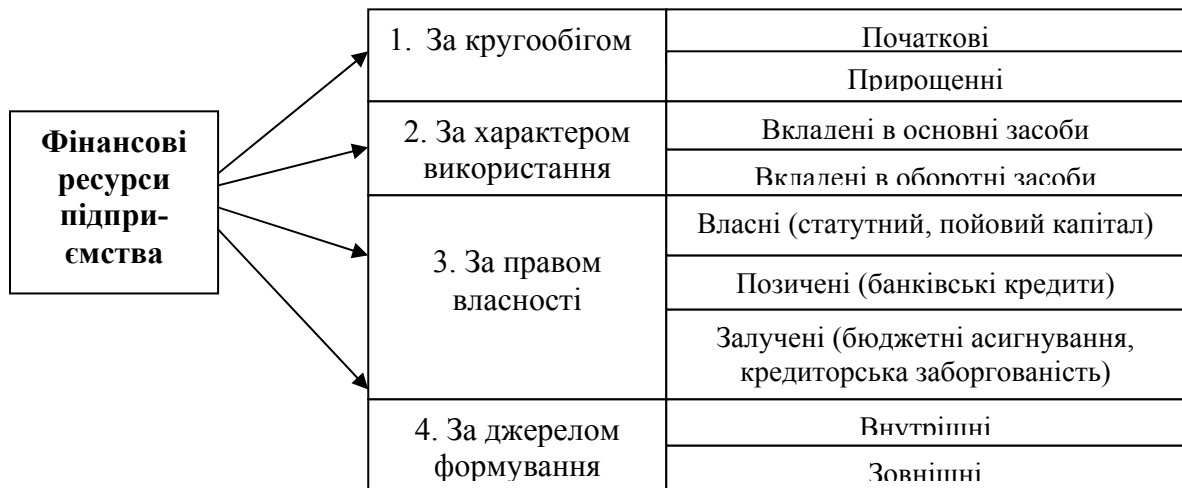

Рисунок 32. Класифікація фінансових ресурсів підприємства

Рисунок 33. Класифікація витрат підприємства

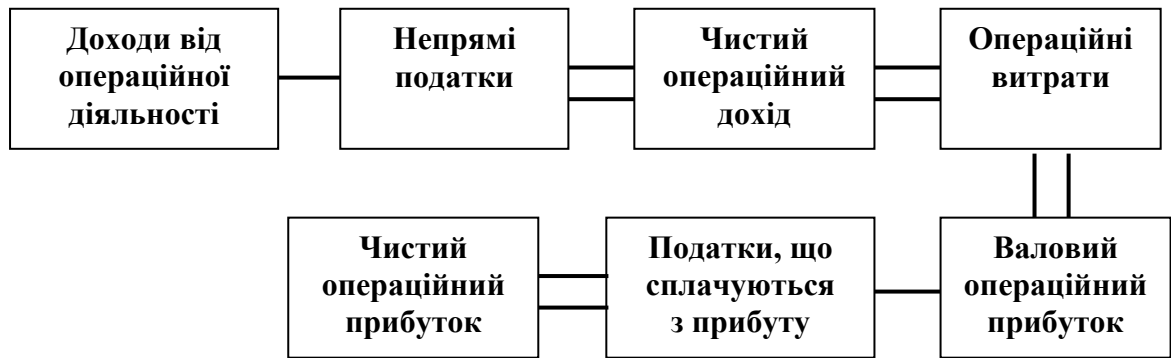

Рисунок 34. Механізм формування чистого прибутку

ТЕМА 12. СТРАХУВАННЯ ТА СТРАХОВИЙ РИНОК

1. Сутність страхування.
2. Принципи та функції страхування.
3. Класифікація страхування за економічними ознаками.
4. Ринок страхових послуг.

Базові поняття: страховик, страхувальник, франшиза, суброгація, контрибуція, сюрвеєр, андерайтер, агент, дилер, брокер.

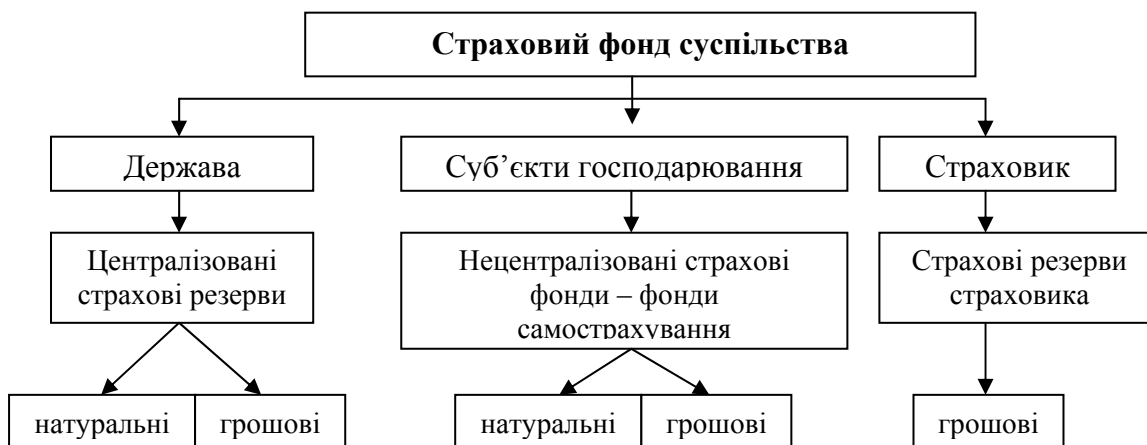

Рисунок 35. Організаційні форми існування страхового фонду

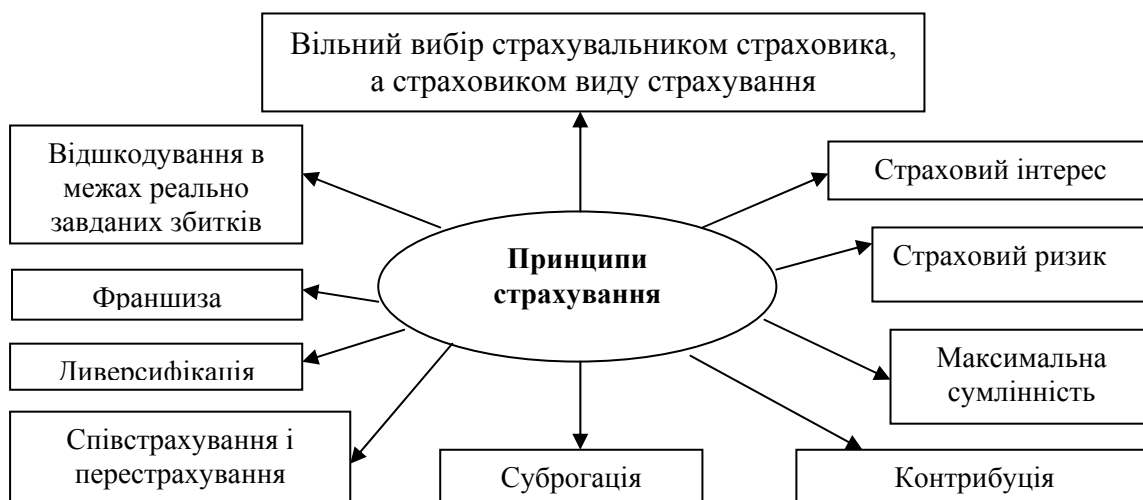

Рисунок 36. Принципи страхування

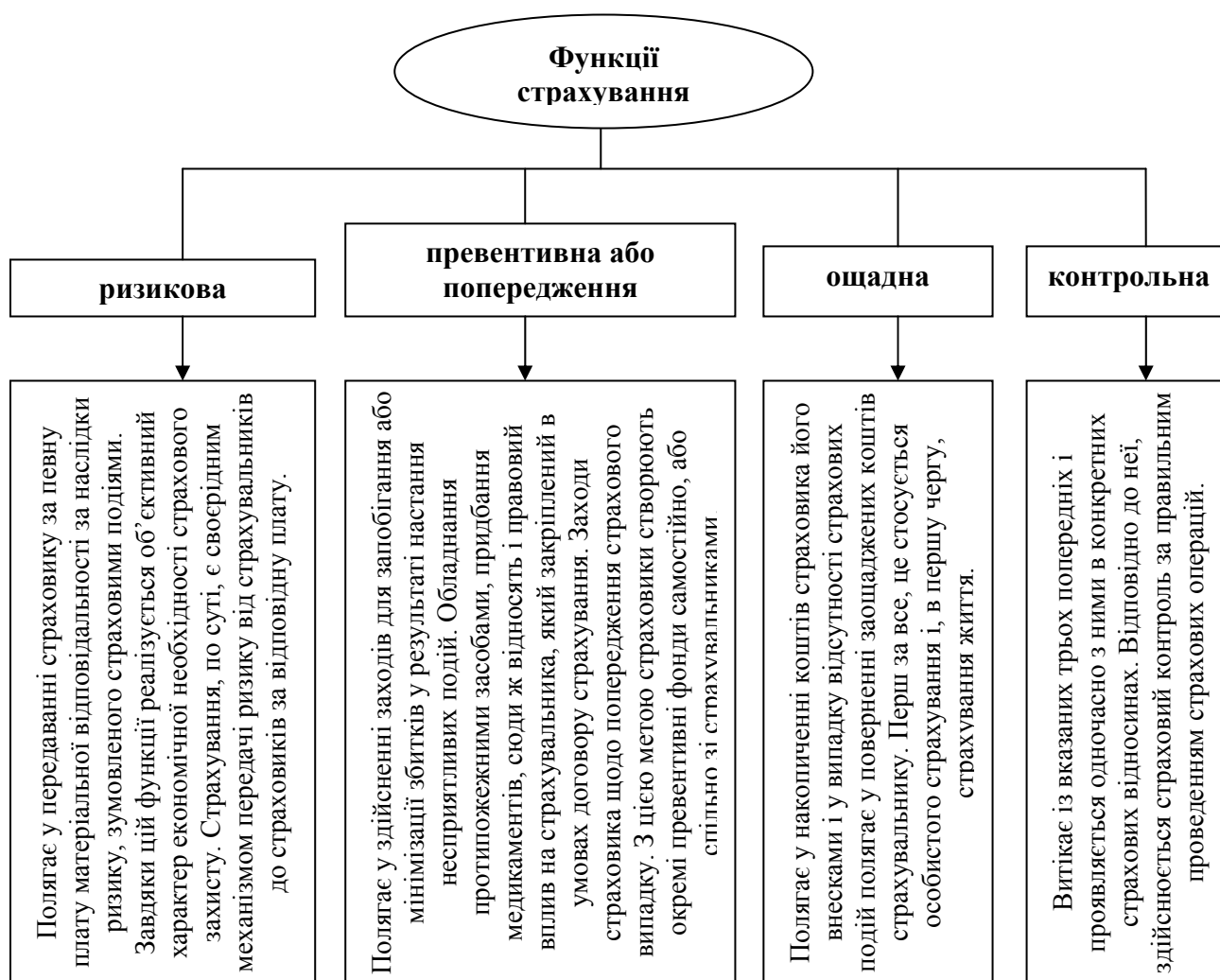

Рисунок 37. Функції страхування

Рисунок 38. Класифікація страхування за економічними ознаками

Таблиця 11 Принципи обов'язкового і добровільного страхування

Обов'язкове	Добровільне
1. Встановлюється законом або витікає із міжнародних угод або норм	1. Встановлюється на договірній основі за згодою страховика і страхувальника
2. Суцільне охоплення об'єктів страхування, зазначених у законі	2. Вибіркове охоплення об'єктів
3. Безстроковість дій страховика	3. Термін страхування обмежується в часі згідно з договором
4. Автоматичність дії страхування	4. Тільки на основі заяви страхувальника (усної або письмової)
5. Діє незалежно від сплати страхових платежів	5. Діє тільки при внесенні страхових платежів
6. Нормоване страхове забезпечення	6. Не нормоване страхове забезпечення, а за згодою сторін

Рисунок 39. Загальна структура страхового ринку України

Таблиця 12 Функції посередників

Страховий агент	Страховий брокер
Від імені та за дорученням страховика укладає договори страхування та продає страхові поліси	Визначає об'єкт страхування та страхові ризики, які необхідно застрахувати клієнту
Оформляє страхову документацію	Проводить порівняльний аналіз послуг і фінансовий стан страховиків
Має право проводити страхові виплати	Підбирає клієнту кращого, на свою думку, страховика
Виконує представницькі функції	Оформляє договір страхування
Забезпечує своєчасне перерахування страхових внесків страховику	Здійснює контроль за своєчасним надходженням внесків

ТЕМА 13 ФІНАНСОВИЙ РИНОК

1. Суть, механізм функціонування фінансового ринку.
2. Класифікація фінансового ринку.
3. Види цінних паперів та їх загальна характеристика.
4. Фондова біржа.

Базові поняття: фінансовий ринок, ринок цінних паперів, ринок позикових капіталів, фінансові посередники, цінні папери, фондова біржа, ринок грошей, ринок фінансових ресурсів.

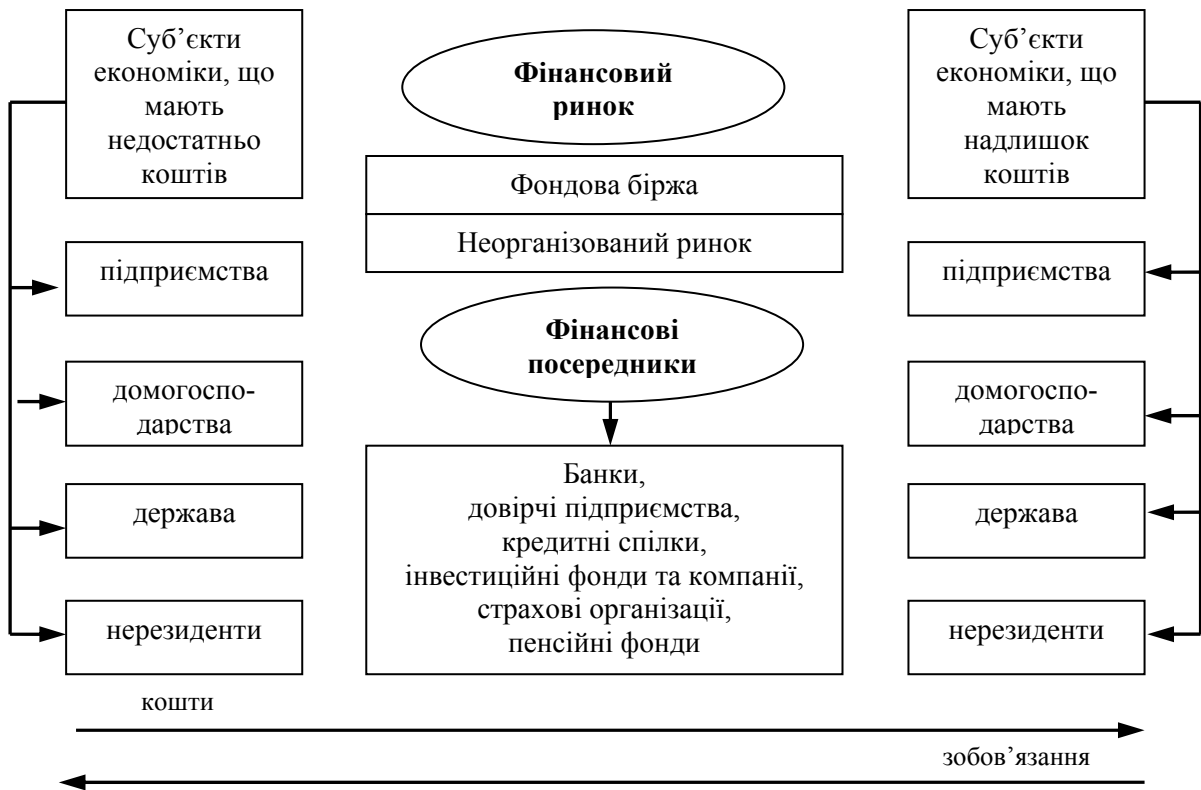

Рисунок 40. Механізм функціонування фінансового ринку

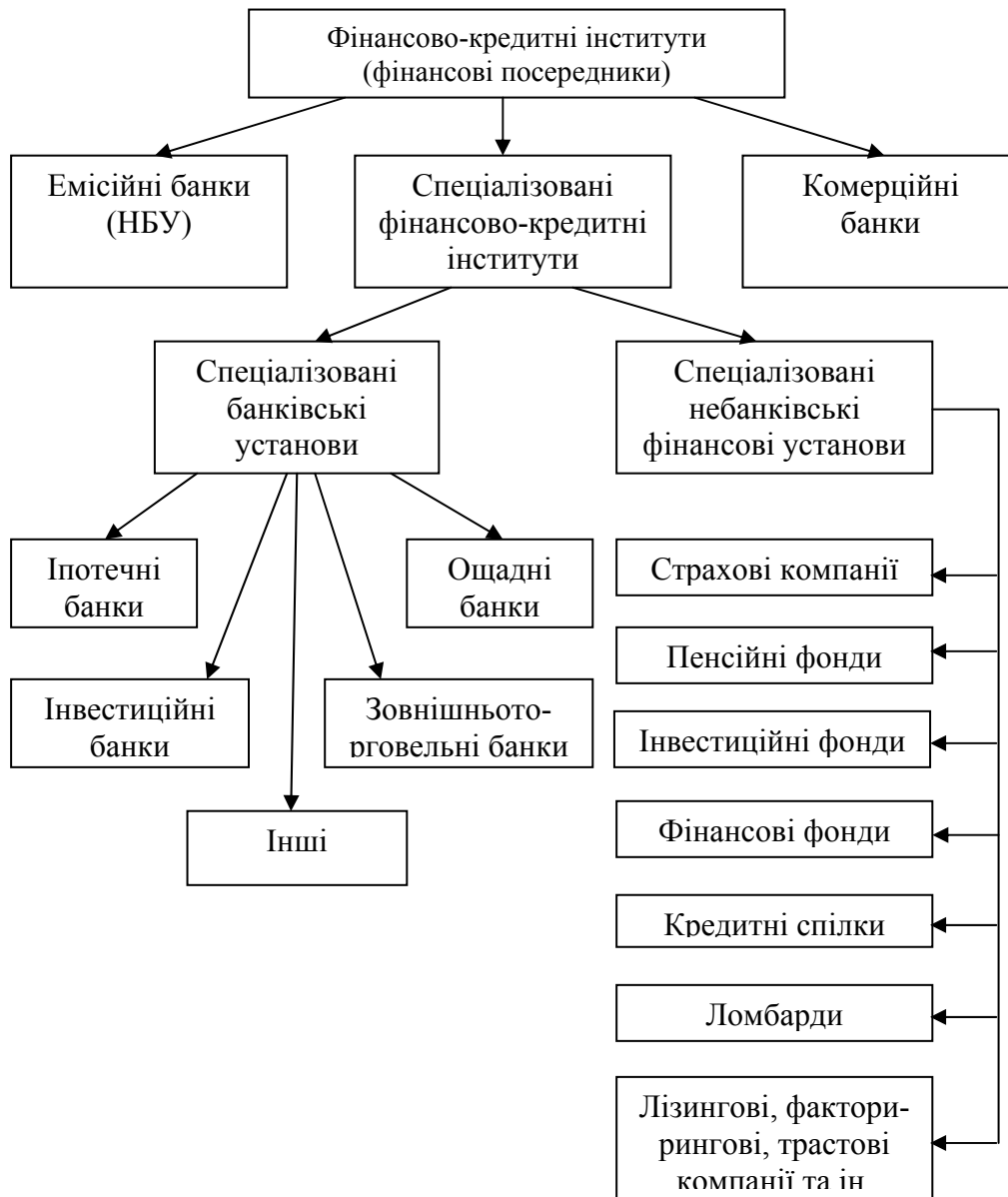

Рисунок 41. Класифікація фінансових ринків

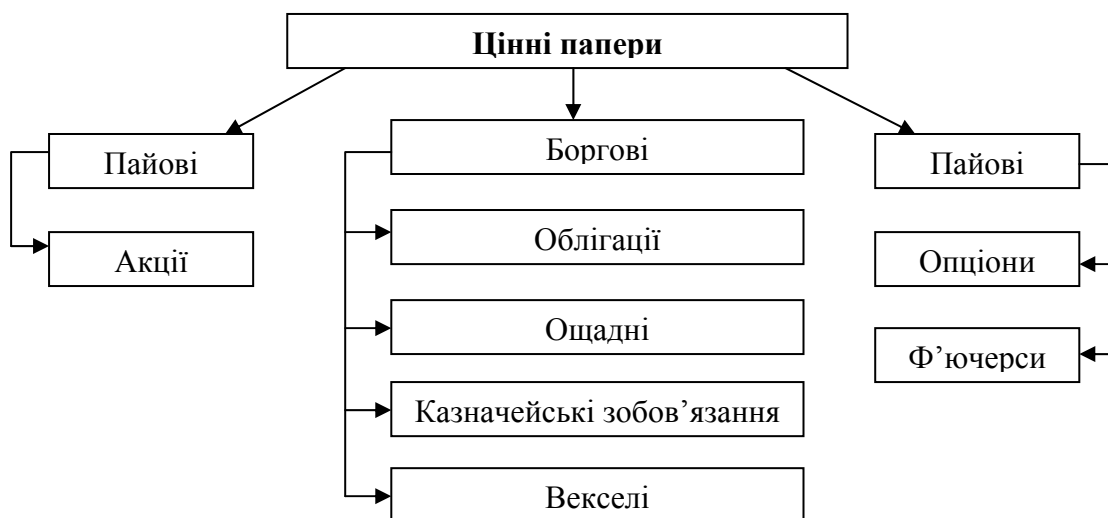

Рисунок 42. Класифікація цінних паперів

Рисунок 43. Види акцій

ТЕМА 14 МІЖНАРОДНІ ФІНАНСИ

1. Суть і характерні ознаки валюти.
2. Валютний курс.
3. Валютний ринок.
4. Валютні операції.

Базові поняття: валюта, валютна система, валютний паритет, валютний курс, валютний ринок, касові валютні операції, строкові валютні операції, пряме та непряме котирування, валютна інтервенція.

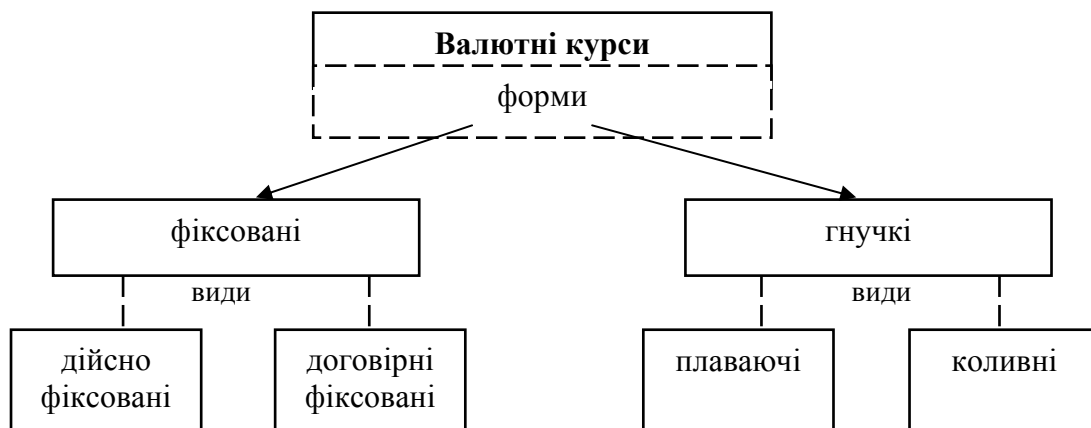

Рисунок 44. Форми і види валютних курсів

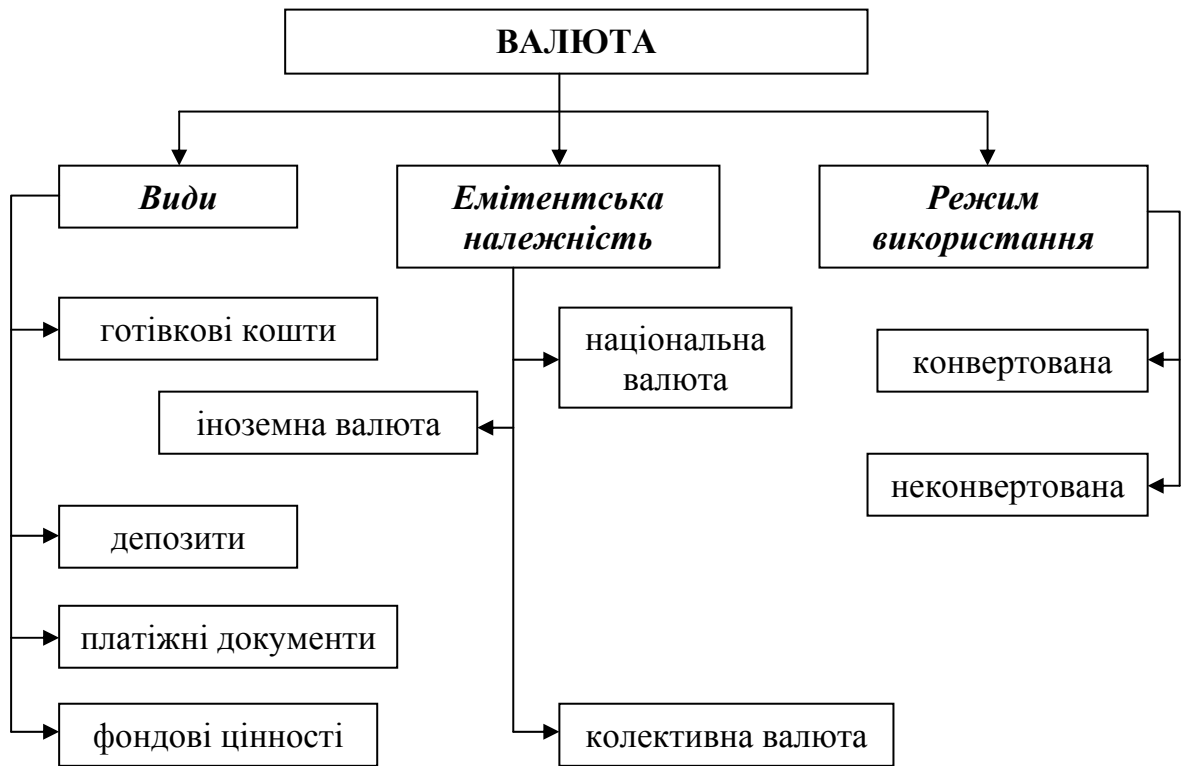

Рисунок 45. Класифікація валюти

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНІ АКТИ

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Голос України. — 1996. — 13 липня. — Ст. 85, 95—98, 116, 119.

2. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 37—38. — Ст. 189 (див. ред. від 01.01.2006).

3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] станом на 16.01.2003 р. / Верховна рада України. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>

4. Податковий кодекс України : станом на 10 груд. 2010 року : (відповідає офіц. текстові). — К. : Алтера; Центр учбової літератури, 2011. — 488 с.

5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від від 21.05.1997 № 280/97-ВР станом на 26.201.2014 // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.

6. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України від 26.01.1993 № 2939-ХІІ станом на 01.01.2011 // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 13. — Ст. 110.

7. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993 № 3125-ХІІ станом на 12.12.2012 // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 23. — Ст. 243.

8. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР станом на 11.07.2014 // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 18. — Ст. 78.

9. Про лізинг : Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про лізинг»» від 11.12.2003 № 1381-ІV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 15. — Ст. 231.

10. Про внесення змін до Закону України «Про підприємництво» : Закон України від 23.12.1997 № 762/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1998. — № 17.

11. Про цінні папери і фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 № 3480-ІV станом на 06.11.2014 // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 38. — Ст. 508 (див. ред. від 23.02.2006).

12. Про режим іноземного інвестування : Закон України від

19.03.1996 № 93/96-ВР станом на 11.08.2013 // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 19. — Ст. 80.

13. Про Рахункову палату Верховної Ради України : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 43.

15. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ станом на 28.03.2014 // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 1576-ХІІ.

16. Про Державне казначейство України : Указ Президента України від 27.04.1995 № 335/95 // Урядовий кур'єр. — 1995. — № 68—69.

17. Про державну підтримку малого підприємництва : Указ Президента України від 12.05.1998 № 456/98 // Урядовий кур'єр. — 1998. — № 91—92.

18. Про заходи щодо підвищення ефективності контрольно-ревізійної роботи : Указ президента України від 27.08.2000 р. № 1031/2000.

19. Про затвердження Порядку формування та використання коштів резерву Пенсійного фонду : Постанова Кабінету Міністрів України від 6.05.2001 р. № 435 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 20.

20. Про затвердження Програми розвитку страхового ринку України на 2001—2004 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 2.02.2001 р. № 98 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 6.

21. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва : Указ Президента України від 03.07.1998 № 727/98 // Урядовий кур'єр. — 1998. — № 128.

Підручники (навчальні посібники):

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. — 3-тє вид., випр. і доп. — К. : Знання-Прес, 2009. — 299 с.
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук. — 2-ге вид., доповн. і переробл. — К. : КНЕУ, 2002. — 624 с.
3. Василик О. Д. Державні фінанси України : навч. посіб. / О. Д. Василик. — К. : Вища школа, 1997. — 383 с.

4. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О. Д. Василик. — К. : НІОС, 2003. — 416 с.
5. Васюренко О. В. Банківські операції : навч. посіб. / О. В. Васюренко. — 6-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2008. — 318 с.
6. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. 3-тє вид., стереот. / В. М. Гриньова. — К. : Знання-Прес, 2006. — 423 с.
7. Економіка підприємства : в питаннях і відповідях : навч. посіб. / І. І. Цигилик, Я. Р. Бирик, М. Я. Ємбрик, В. Ф. Паращич. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 212 с.
8. Круш П. В. Гроші та кредит : навч. посіб. / П. В. Круш, В. Б. Алексєєв. — К. : Центр учбової літератури, 2010. — 216 с.
9. Кудряшов В. П. Фінанси : навч. посіб. / В. П. Кудряшов.— Херсон : Олді-плюс, 2006.— 352 с.
10. Курган В. П. Економіка аграрних підприємств : навч.-метод. посіб. / В. П. Курган. — Суми, 2008. — 270 с.
11. Олійник О. В. Податкова система : навч. посіб. / О. В. Олійник, І. В. Філон. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 456 с.
12. Опарін В. М. Фінанси : навч. посіб. / В. М. Опарін. — 3-тє вид., без змін. — К. : КНЕУ, 2006. — 240 с.
13. Опарін В. М. Бюджетна система : навч. посіб. / В. М. Опарін. — К. : 2000. — 208 с.
14. Онисько С. М. Фінанси підприємств : підручник / С. М. Онисько, М. П. Марич. — Львів : Магнолія-плюс, 2006. — 367 с.
15. Прогнозування макроекономічних наслідків упровадження Податкового кодексу України / [Ф. О. Ярошенко, Т. І. Єфименко, С. Л. Лондар та ін.]; за ред. Ф.О. Ярошенка. — К. : Академія фінансового управління, 2010. — 368 с.
16. Романенко О. Р. Фінанси : навч.-метод. посіб. для самоств. вивч. дисц. / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн. — К. : КНЕУ, 1999. — 108 с.
17. Семко Т. В. Гроші та кредит у схемах і таблицях : навч. посіб. / Т. В. Семко, М. В. Руденко. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 158 с.

18. Система оподаткування та податкова політика : навч. посіб. / В. Б. Захожай, Я. В. Литвиненко, К. В. Захожай, Р. Я. Литвиненко ; під заг. ред. В. Б. Захожая та Я. В. Литвиненка. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 468 с.
19. Ситник Й. С. Економіка підприємства : конспект лекцій для студ. базових напрямків 6.0502 «Менеджмент» і 6.0501 «Економіка і підприємництво» / Й. С. Ситник. — Львів; К. : Тріада плюс ; Алерта, 2008. — 188 с.
20. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навч. посіб. / Р. А. Слав'юк. — К. : ЦУЛ, 2002. — 460 с.
21. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навч. посіб. / А. М. Соколовська. — К. : Кондор, 2010. — 326 с.
22. Теорія фінансів : навч. посіб. / П. М. Леоненко, П. І. Юхименко ; за ред. О. Д. Василика. — К. : Центрнавч. літератури, 2005. — 231 с.
23. Финансы : учебник / под ред. Л. А. Дробозиной. — М. : ЮНИТИ: Финансы, 1999. — 527 с.
24. Финансы : учебник / под ред. М. В. Романовского, О. В. Врублевской, Б. М. Сабанти. — М. : Перспектива : Юрайт, 2001. — 518 с.
25. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Філомоненков. — К. : Кондор, 2005. — 560 с.
26. Фінанси : навч. посіб. / В. С. Загорський, О. Д. Вовчак, І. Г. Благун, І. Р. Чуй. — К. : Знання, 2006. — 247 с.
27. Шило В. П. Міжнародні фінанси : теорет.-практичн. посіб. / В. П. Шило. — К. : Кондор, 2010. — 286 с.

Навчальне видання

Автори:

**Лункіна Тетяна Іванівна
Бурковська Алла Валентинівна**

ФІНАСИ

Опорний конспект лекцій

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк.

Тираж 50 прим. Зам. № ____

Надруковано в видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул. Паризької Комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.